

Parempaa avustuspolitiikkaa urheiluun ja liikuntaan

Kesän aikana ja Rion olympialaisten jälkeen on aloitettu keskustelua liikunta- ja urheilujärjestöjen toiminnasta ja rahoituksesta. Aiemmissa blogeissani olen pyrkinyt avaamaan sekä huippu-urheiluun että väestön liikuttamiseen liittyvää problematiikkaa. Olen myös uskaltanut esittämään ratkaisuehdotuksia nykytilanteen parantamiseksi. Kenenkään etu ei ole, että liikkuminen vähenee eikä huippu-urheilumenestyskään tyydytä kaikkia.

Muutosten tekeminen on kuitenkin vaikeaa, vaikka tiedettäisiin, mitä pitäisi tehdä. Nyt ei vielä tiedetä konkreettisia tavoitteitakaan. Tässä blogissani pohdin periaatteessa aika yksinkertaista asiaa eli urheilun lajiliittojen valtionavustuksia, niitä ohjaavia kriteerejä ja näistä aukeavaa yllättävän monimutkaista keskustelua.

Edellisessä blogissanihan arvelin, etteivät aivan suurimmat lajiliitot välttämättä tarvitsisikaan valtion tukia. Käytännössä ajatus lienee liikuntapoliittisesti mahdoton toteutettavaksi. Ajatusleikkiä voisi tosin jatkaa niin, että yleis(toiminta)avustusten sijasta nämä liitot voisivat halutessaan saada erityisavustuksia liikuntapoliittisesti merkittävään toimintaansa. Liittojen autonomisuus vahvistuisi ja toisaalta liikuntapoliittinen ohjailu ja resurssointi kohdistuisi nykyistä tarkemmin sinne, minne pitääkin.

Tässä blogissani lähden purkamaan tätä vyyhtiä urheilun suurimpien lajiliittojen (tässä 15) esittämistä käsityksistä koskien tärkeimpiä kriteerejä valtion avustuksille. Esittelen ensin järjestöjen toiminnanjohtajien avovastaukset, luokittelen ne muutamaan pääosioon ja teen alustavaa tulkintaa. Liitteenä esitellään OKM:n avustusohje kokonaisuudessaan.

Pyydän jo tässä anteeksi sitä, että tässä esitettävä ei ole kovin yksinkertaista enkä edes halua tehdä siitä sellaista, mitä se ei ole. Todennäköisesti on olemassa näkökulmia, jotka tästä jäävät vielä puuttumaan. Olen kuitenkin yrittänyt käänellä asiaa aika monelle kantille.

Suurimpien urheilun lajiliittojen käsityksiä avustuskriteereistä

Seuraavat vastaukset on saatu kysymyksellä, johon vastasi 15 toiminnanjohtajaa 20 suurimman lajiliiton toiminnanjohtajasta.

Vastaukset kysymykseen: Luettele mielestäsi neljä tärkeintä kriteeriä lajiliittojen valtion avustuksille (kirjoita nron perään): 1. 2. 3. 4.

- 1 1. toiminnan laatu ja määrä
2. toiminnan ja lajin vaikuttavuus
3. kansainvälinen menestys
4. yhteisesti asetettujen objektiivisten kriteereiden ja tavoitteiden täyttyminen
- 2 **1. toiminnan suunta (paraneeko toiminta)**
2. harrastajien määrä
3. yhteisesti sovittujen asioiden toteutus
4. mittarit joita seurataan
- 3 1. Rekisteröityjen pelaajien määrä
2. Kokonaisuudessaan harrastajien ja toimijoiden lukumäärä
3. Vaikuttavuus kokonaisuudessaan Suomen liikkumattomuuden parantamiseksi / terveyden edistämiseksi
- Lajin levinneisyys maailmalla + mielenkiinto Suomessa

- Lajin harrastajien urheilullisuus eli lajin fyysisyys

4. Lajin oma toiminta kehittymiseksi

4 **1. Toiminnan laajuus**

2. toiminnan laatu

3. yhteiskunnallinen vaikuttavuus

4. kansainvälinen menestys ja merkittävyys

5 1. Toiminnan määrä (lapset, nuoret, aikuiset, seniorit, harraste vs kilpalu)

2. Toiminnan vaikuttavuus kohderyhmässä

3. Toiminnan tehokkuus (hallinnon määrä vs toiminnan määrä)

4. Lajin arvostus / haluttavuus Suomessa

6 **1. Oman toiminnan kehitys (nuoriso, harraste)**

2. Liiton taloustilanne ja sen kehitys

3. Huippu-urheilun kehitys ja menestys

4. Toiminnan vaikuttavuus/merkitys ja yhteiskunnallinen vastuu

7 1. Lisenssimäärät

2. toiminnan laajuus (liiton organisoimat ottelumäärät tms.)

3. organisoidun toiminnan laatu

4. avustuksen tarve

1. Huomioitaisiin jatkossa liittojen erilaisuus (mikäli liitto on huomionut omissa strategiassaan asian) ja verrataan siinä lajin kehittymistä)

8

2. Huomioitaisiin/palkittaisiin jatkossa, mikä lajiliitto ottaa siipiensä suojaan muita lajeja. Nyt kannustetaan niitä lajiliittoja, jotka yhdistävät liittoja 20%:n valtionavun korotuksella.

3. Huomioitaisiin myös lajien olosuhtetilanne määrärahaa arvioitaessa

4. Huomioitaisiin harrastajamäärissä myös, miten moni tarvitsee seuran harrastaessaan lajia (esim. joukkuelajit, jossa on oltava seuran jäsen ja liiton lisenssi, että pääsee harrastamaan lajia, mutta useilla yksilölajeilla ei aina ole merkitystä, kuuluuko seuran harrasteliikunnan osalta. Monelle riittää lajin tekniikkaopetus ja olosuhteet)

9 1. monipuolisuus

2. osin omavaraisuus

3. lukumäärät

4. mediahuomio

10 **1. kansalaisryhmien laaja osallistaminen**

2. kilpaurheilumenestys suhteessa lajin globaaliin laajuuteen

3. lajin yhteiskunnallinen vaikuttavuus

4. lajin lähtökohdat omalle varainhankinnalle

11 1. lajiliiton tavoittamien harrastajien määrä (myös muut kuin lisenssiurheilijat),

2. huippu-urheilumenestys,

3. lajiliitto palvelee kaikkia väestöryhmiä vauvasta vaariin,

4. lajiliitto osoittaa uudistus- ja yhteistyöhalukkuutta

12 **1. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan laatu**

2. Seuratoiminnan tukemisen toimenpiteet – resurssit ja toiminnallinen tuki

3. Lajin harrastajien määrä – kilpaurheilu – harrasteliikunta (oltava pitävä dokumentointi)

4. Yhteiskuntavastuun toteutus (Yhdenvertaisuus ohjelmien toteuma liitoissa)

13 1. vaikuttavuus

2. liiton toiminnan piirissä olevien lukumäärä

3. toiminnan laatu

4. tapahtumien /kilpailuiden /koulutusten - kävijämäärät

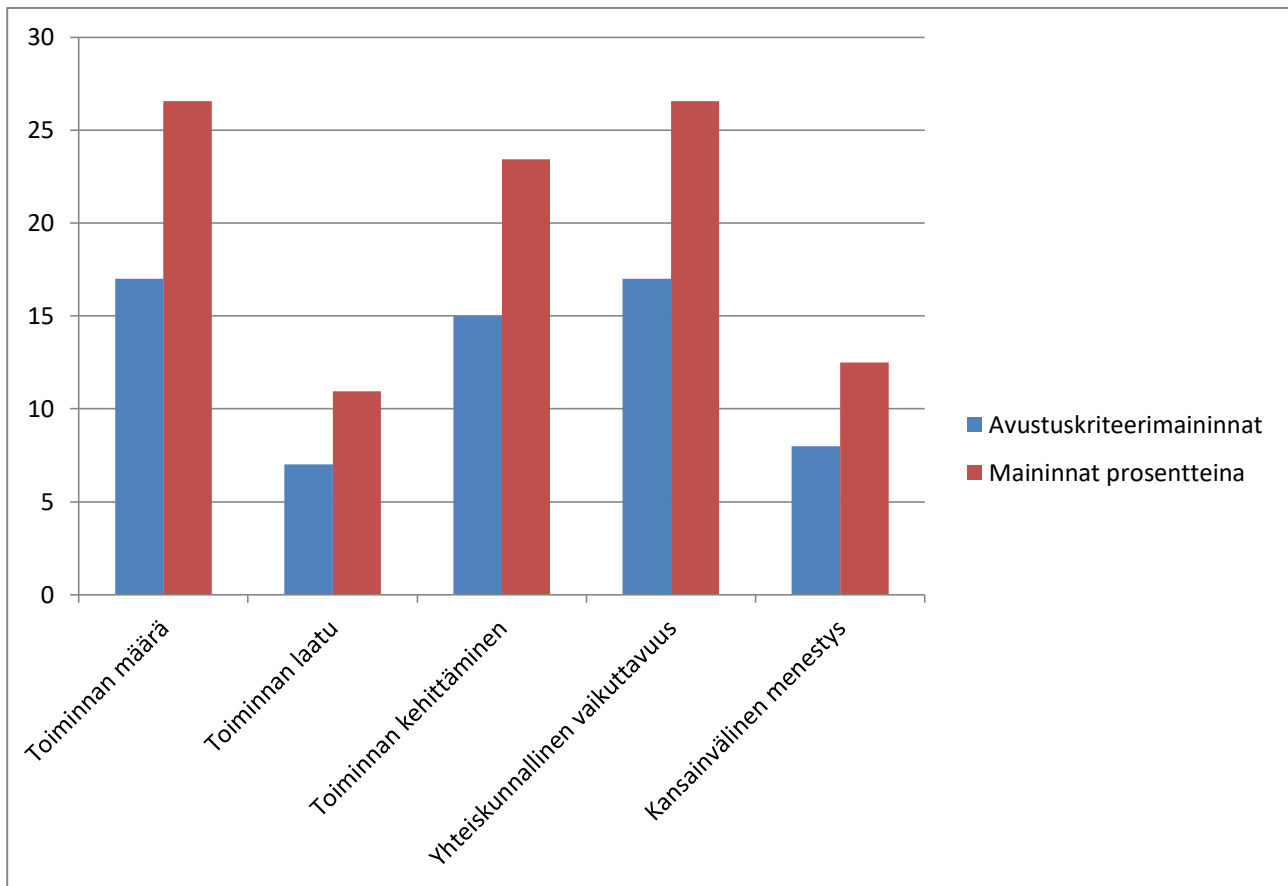
- 14 **1. Rekisteröity jäsenmäärä (suurten joukkojen liikuttaminen)**
2. Koulutusjärjestelmän toimivuus ja laajuus (valmennus, ohjaus, tuomari ja seuratoiminta)
3. Lasten ja nuorten urheilijan ja liikkujan polkujärjestelmän toimivuus ja laatu
4. Kilpa- ja huippu-urheilun valmennusjärjestelmä ja menestys
- 15 1. Harrasteliikunnan määrä seuroissa koko elämäkuluksissa sis harraste ja kilpailu
2. Huippu-urheilumenestys
3. Liikunnan edistämisen toimenpiteet, sis kampanjat, viestintä
4. Eettiset toimintatavat: hyvä hallinto, antidoping, tasa-arvo

Vastausten luokittelua

Seuraavassa kuviossa on yritetty luokitella vastauksia muutamaan pääluokkaan. Erottuvina teemoina ovat: toiminnan määrä, toiminnan laatu, toiminnan kehittäminen/kehittyminen, yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja kansainvälinen menestys. Mahdollista olisi ollut myös yhdistää toiminnan laatu ja kehittyminen yhdeksi kokonaisuudeksi.

Kuviosta näkyy, että toiminnan määrä, yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja toiminnan kehittäminen ovat vastaajien mielestä tärkeimmät kriteerit valtion avustuksille. Kukin niistä sai noin neljäsosan painoarvon kyselyssä. Jos toiminnan laatu ja kehittä(y)minen yhdistettäisiin, niin tämä luokka nousisi noin kolmasosan painoarvoksi. Kansainvälinen menestys on neljäs tekijä, joka haluttiin avustuskriteeriksi noin 15 prosentissa vastauksista.

Kuviota voi ja kannattaa tulkita tietysti myös niin, että lähes jokaisen liiton vastaus piti sisällään nämä kolme tärkeintä kriteeriä eli määrä, kehittäminen ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus.

Kuvio 1: Avustuskriteerimaininnat luokiteltuina.

Vähän tulkintaa

Toiminnan määrän käyttäminen kriteerinä avaa mahdollisuuden tulkita sitä ainakin jäsenmäärinä, toimintaan osallistujina (liikkujat, urheilijat, vapaaehtoiset) tai tapahtumien (kilpailut jne.) määrinä. Toisaalta avustuksen määrän perusteena voivat olla absoluuttiset määrät tai niiden kehittyminen avustuskauden aikana (tai ennen). Määrätietoja voi myös verrata toisiin lajiliittoihin tai vain pitäytyä kyseisen lajiliiton toiminnan kehittämisessä. Yksinkertainen avustusperuste ei siis olekaan kovin yksinkertainen.

Toiminnan laatukriteerit ovat tietysti perusteiltaan hankalampia kuin määräkriteerit. Onko hyvä hallintotapa, toiminnan tehokkuus tai taloudellisuus laadukasta toimintaa vai eettisyys, yhdenvertaisuus tai jokin muu tekijä laadukkuutta ja kuka/ketkä laadun määrittävät? Jos laatukriteerit määritellään vaikkapa hallinnon toimesta, niin eikö se kahlitse hyvien ja laadukkaiden innovaatioiden ja toimintatapojen kehittämistä, mikä on järjestötoiminnan yksi perusteista pohjoismaisissa yhteiskunnissa?

Toiminnan kehittäminen/kehittyminen tuntuu hyvältä kriteeriltä, koska siinä tuetaan järjestön itse määrittämää toimintaa tulevaisuutta ajatellen. Toisaalta, jos kriteerinä pidetään kehittämisessä onnistumista, tullaan vaikeammin arvioitavalle alueelle. Palkitaanko uutta luovasta vai jo toteutetusta toiminnasta?

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus lienee lähinnä OKM:n sydäntä, koska liikuntalaki ja esim. VLN:n linjaukset kohdistuvat näihin tavoitteisiin. Tässä kohden ongelma on näiden tavoitteiden abstraktiudessa tai

liikuntalain tavoitteita ajateltaessa myös siinä, miten niiden on edes tarkoitettu kohdistuvan urheilujärjestöihin ja –seuroihin? Lakihan määrittelee tavoitteet koko liikuntakulttuuria (itse asiassa kaikkia toimijoita) ajatellen.

Kansainvälinen menestys on urheilun lajiliittojen yksi keskeisimmistä tehtävistä, mutta senkin painoarvo saattaa liittojen toiminnassa on lähtökohtaisesti erilainen. Toisaalta eri lajien kv-menestyksen vertaaminen toisiinsa on varsin ongelmallista, koska kv-kilpailu eri lajeissa on hyvin erilaista ja täytyy huomioida sekin, että joitakin lajeja on tuettu pitkään ja runsaasti, kun toiset lajit vasta kehittävät toimintaansa ja infrastruktuurejaan.

Käytännössä on siis niin, että järjestöjen avustusperusteisiin ja niistä rakennettaviin kriteereihin vaikuttavat aina monenlaiset arvovalinnat. Yksi tällainen on edellisten lisäksi se, miten suuri avustusprosentti on tai voi olla suhteessa järjestön kuluihin tai muuhun varainhankintaan. Tässä – ja tietysti kaikissa muissakin avustusperusteissa – on pohdittava sitä, minkälainen vaikutus järjestö(je)n toimintaan avustusjärjestelmällä on? Aktivoiko vai passivoiko se valmennus- ja kilpailutoimintaa, jäsenhankintaa, vapaaehtoistoimintaa tai varainhankintaa?

Varainhankinta lienee näistä ongelmallisista seikka. Jos avustusjärjestelmä passivoi tai jopa rankaisee järjestöjen omaa aktiivisuutta alueella, niin järjestön toiminnan ja talouden kivijalat eivät ehkä kehity terveesti. ”Valtionapuriippuvuus” on mahdollinen seuraus/sairaus, jota kannattaa välttää. Periaatteessa hyvin toimiva, autonominen järjestö ei valtionapua kaipaisikaan, vaan itsellisyys olisi jopa toivottava tilanne. Näin ei kuitenkaan ajateltane yleisemmin.

Yhteenvedon voi sanoa, että valtionapujärjestelmä on monimutkainen ja sitä on vaikea toteuttaa yhteismitallisesti erilaisille järjestöille/lajiliitoille. Voi kuitenkin perustellusti ajatella myös niin, että valtionapu on aina yhden järjestön ja valtion viranomaisen välinen suhde, jota ei pitäisikään ainakaan kaikilta osin verrata toisiin, vaikkakin samankaltaisiin, järjestöihin. Kysehan on aina valtionavun tarpeesta, sen arvioinnista - ja ne tarpeet ovat eri liitoilla erilaiset. Silti avustusten pitäisi täyttää neutraalisuusvaade, joka edellyttäne tiettyä yhteismitallisuutta kriteereihin. Avustuksen tarpeen määrittely ei kuitenkaan lähtökohtaisesti ole neutraalia, vaan jokaisella järjestöllä voi ainakin periaatteessa olla omanlaisensa tarpeet.

Valtionavustuksia on useita erilaisia eli yleisavustuksia, erityisavustuksia ja kohde(projekti)avustuksia. Kriteerikeskustelu koskee usein pelkästään yleisavustuksia, koska luonteensakin mukaisesti muilla avustuksilla on toisenlaiset perustelut ja kriteerit. (Yleisavustuksen) kriteerejä koskeva kritiikki voitaneen jakaa muutamaan ajatteluun helpottavaan kategoriaan:

1. Kriteerit tai niiden painotukset ovat väärät suhteessa järjestöjen toimintaan. Tällöin kritisoidaan sitä, että jokin ulkopuolinen taho (liikuntalaki, VLN, OKM) määrittelee sen, mikä järjestöjen mielestä on tärkeää, kun vapaan kansalaistoiminnan tulisi itse määrittellä avuntarpeensa ja niiden kohteet. Kun OKM on käyttänyt prosenttiosuuksia määritelläkseen esim. lasten ja nuorten liikunnan tai kansainvälisen menestyksen painoarvon avustuksissa, niin se on ikään kuin astunut järjestöjen varpaille. Voi hyvin ajatella, että joku liitto haluaisi kehittää jotakin itselleen tärkeätä toimintasektoria, vaikkapa naisten urheilua, kun joku toinen haluaisi kehittää vaikkapa tapahtumatoimintaa lasten liikunnan sijasta (joka saattaa olla kunnossakin). Väärin kohdistunut avustus johtaa joko ohjaamaan toimintaa järjestön tahdon vastaisesti, näennäistoimintaan tai, kuten on nähty, raportoinnin epämääräisyyksiin. Tässä kyselyssä olikin vain yksi sisällöllisesti

ohjaava kriteeri eli kansainvälinen menestys, muut olivat toiminnallisia kriteerejä, joissa ei ollut sisällä mitään toimintaa sisällöllisesti ohjaavaa teemaa – ne koskivat lähinnä toiminnan tuloksellisuutta ja kehittämistä. Tämä viesti olisi hyvä ottaa vastaan.

2. Kriteerit kohtelevat järjestöjä epäoikeudenmukaisesti. Tämä johtuu osin edellisestä eli tietyt sisältöteemat toimivat eri liitoissa eri tavoin, mutta myös siitä, että määrä-, laatu- ja kehittymistietoja kerätään tai tulkitaan eri tavoin. Jos halutaan käyttää joitakin yhteisiä tunnuslukuja (esim. määrätietoja tai määrien kehittymistä), niin tulisi varmistaa, että ne ovat tosiaan aivan samoin kerättyjä ja tarkka tieto siitä, mikä niiden painoarvo on kokonaisuudessa. On ymmärrettävää, että tällaisia yhteisiä mittareita halutaan, mutta niiden käyttö ei kuitenkaan ole kovin helppoa. Jos näitä saadaan aikaiseksi, niin pitää määritellä, miten ison osan avustusten määrästä ne kattavat.
3. Kriteerit – olivat ne mitä tahansa – eivät kuvaa yksittäisen järjestön avustustarvetta riittävällä tarkkuudella. Siksi kriteerikeskustelusta pitäisi päästä lähemmäs sisällöllistä keskustelua ja avustusten perusluonnetta eli sitä, että niiden pitäisi auttaa kutakin järjestöä toimimaan entistä paremmin. Avustusten tai kriteerien tehtävä ei ole järjestää tai ratkaista kilpailuja hakijoiden kesken. Suurten liittojen tapauksessa näin ei tietysti olekaan – ne eivät ole niin riippuvaisia avustuksista kuin jotkut pienimmistä. Isoille järjestöille avustusten merkitys (muutamaa lukuun ottamatta) onkin rajallinen – muu varainhankinta on ainakin kohtalaista. Näissäkin vastauksissa kuitenkin toivottiin laadun ja kehittymisen mittaamista ja haastatteluissa erityisesti palautetta toiminnasta. Ne eivät ole helposti muutettavissa vertailukelpoisiksi mittareiksi.

Edellisen pohjalta voisi sanoa, että vaikka kriteerien määrittely ja niiden käyttäminen on hankalaa pelkästään siksi, että valtionapuihin vaikuttavat niin monet asiat jo lähtökohtaisesti (vrt. OKM:n avustusohje, alla), niin yksinkertaistamista ja läpinäkyvyyttä odotetaan lajiliittojen taholta – varmaan muualtakin.

Kovin yksinkertaista mallia tämän kyselyn perusteella ei voi esittää, mutta oletuksena on, että prosessia voisi kehittää ja lisätä avoimuutta ja vuorovaikutuksellisuutta. Nythän isot lajiliitot eivät olleet kovin kriittisiä omia tai toisten avustusmääriä kohtaan, mutta itse kriteerit ja prosessit saivat sapiskaa. Todella paljon hankalampi tilannehan olisi, jos avustusmääriin ja –kohdistumisiin olisi kohdentunut (voimakasta) kritiikkiä. Täytynee varoittaa, että jos ja kun kriteerejä vaihdetaan ja ne vaikuttavat avustusmääriin, voidaan kuulla myös enemmän tuon luonteista kritiikkiä kuin on nykyistä ”tasapainotilaa” kohtaan.

Yksinkertaistamista toki on, että sisältöteemoja ei haluta. Arvioinnin pitäisi kohdistua toimintaan (kehittymiseen, määrään ja laatuun), ei sen painotuksiin tai sisältöihin kv-menestystä lukuun ottamatta. Prosessin avoimuus ja vuorovaikutuksellisuus voisi tarkoittaa sitä, että avustusten teemalliset (jos niitä on) painotukset ja kriteerit (painoarvoineen) tulisi määritellä yhteisessä ja vuorovaikutuksellisessa prosessissa, jossa mahdolliset suuret muutokset tehtäisiin riittävän pitkän siirtymäajan myötä. Uskoisin, että lajiliitoilta voisi tulla hyviäkin ehdotuksia siihen, miten määriä, laatua ja kehittymistä mitattaisiin oikeudenmukaisesti.

Sen sijaan en ole varma, minkälainen keskustelu pitäisi käydä sisällöllisistä painopisteistä (esim. yhdenvertaisuudesta ja eettisyydestä tai toisaalta vaikkapa lasten liikunnan painottamisesta). Intohimoja tällaiseen keskusteluun löytyy runsaasti myös tämän järjestökentän ulkopuolelta. Varmaan ainakin VLN:n tulisi osallistua aktiivisesti tähän keskusteluun tavalla, joka olisi riittävän konkreettista eli soveltuisi juuri

tähän järjestöavustusasiaan. Yleisestihän voi toki vaatia – ja pitääkin – kuuta taivaalta, mutta keskustelussa pitäisi olla realistinen niin, ettei vaadittaisi lajiliitoilta asioita, jotka pitäisi hoitaa joidenkin muiden toimijoiden voimin. Tätä pohdintaa avasin monipuolisesti käsiteltävässäni, jossa tuli esiin, että resursseja pitäisi osata ohjata paremmin juuri niihin toimintoihin ja toimijoihin, jotka voivat vaikuttaa asioihin konkreettisesti.

Tässä en avaa keskustelua esimerkiksi vähän liikkuvien liikuttamisesta, mikä projisoituu osin epärealistisesti urheilun lajiliittojen avustuksiin, mutta se olkoon esimerkki tämän keskustelun vaikeudesta. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus sai 25 prosentin kannatuksen lajiliitoilta, joka voisi ollakin sopiva painoarvo tälle keskustelulle, josta tuo edellinen oli vain yksi esimerkki. Tämä ei tarkoita sitä, että esimerkiksi yhdenvertaisuus- tai eettisyyskysymykset olisivat jotenkin ”neuvoteltavissa”, vaikka niiden luonne on sellainen, että ”niiden nyt vain täytyy olla hoidossa”. Silti niiden vaikutus valtionavustukseen voidaan konkreettisesti ajatella neljäsosaksi, koska toiminta – varsinkin materiaalista tukea vaativa – on pääosin aivan toisenlaista.

Huomaan, että avustuspohdinta avautuu laajaksi keskusteluksi, jossa pitäisi avata myös OKM:n muut avustuslajit (erityis- ja kohdeavustukset, projektit), joiden järkevyyden ja tehokkuuden kannattaisi arvioida suhteutettuna saavutettuun pysyvään toimintaan mm. väestön liikuttamisessa. Urheiluseurat ja lajiliitot onnistuvat jopa erinomaisesti siinä, mihin ne on tarkoitettu ja mitä ne itse tavoittelevat. Sen sijaan ne onnistuvat huonommin niissä tavoitteissa, joita muut – liikuntalajit myöten – niille asettavat. Vapaassa maassa ja vapaan kansalaisyhteiskunnan olosuhteissa kansalaisjärjestöjä ei ole totuttu ohjailemaan liikaa, vaan hallinnon tehtävänä on ollut niiden toiminnan tukeminen hyvän hallinnon määrittelemillä tavoilla.

Hallinto ja (liikunta)politiikka voi tietysti määritellä myös kansalaisjärjestöjä kuulematta sen, mihin ne avustuksiaan kohdentavat, mutta ne eivät voi vaatia autonomisia järjestöjä muuttamaan toimintaansa (vain avustuksien erityisesti määritettyä toimintaa) niiden järjestödemokraattisesti määritellyn tahdon vastaisesti. Sekä järjestöjä että hallintoa auttaisi se, että tällaista keskustelua avustuksista – samalla koko liikuntakulttuurin ja urheilujärjestelmien suunnista – käytäisiin avoimesti, pitkäjänteisesti, vuorovaikutuksellisesti ja erilaisia näkökulmia esitellen.

Vähän pohdintaa

Toiminnanjohtajahaastatteluissa ja tehdyssä kyselyssä avustuskriteeristöjä ja hakuprosessia haluttiin yksinkertaistaa, palautetta toivottiin lisää ja avustuskausia pidentää. Tämän kysymyksen perusteella voi ottaa kantaa vain avustuskriteereiden pääteemoihin. Se, mitä kunkin teeman kohdalla tarkastellaan ja miten tuloksia tulkitaan, jää tässä edelleen avoimeksi. Toiminnan määrän mittaamisestakin oli jonkin verran eriäviä mielipiteitä, vaikka se lienee noista helpoimmin määriteltävissä.

Voisin ajatella, että OKM:n avustusten keskeisin piirre on toiminnan kehittä(y)misen varmistaminen varsinkin, kun näiden isojen lajiliittojen avustusprosentit ovat suhteellisen alhaisia. Toiminnan kehittämisen tavoitteet taas ovat järjestöjen itsensä päätettävissä. Jos ne täyttävät OKM:n (lain ja ehkä myös VLN:n) hyvälle toiminnalle asettamat reunaehdot, niin tästä voisi lähteä. Tärkeää olisi myös, että nuo tavoitteet ovat realistisia ja arvioitavissa.

Jos katsoo noita pääteemoja, niin ajattelisin, että OKM:n (lain ja VLN:n) tulisi määritellä tuo yhteiskunnallinen vaikuttavuus –kohta yksinkertaisesti ja niin, että niitä voisi soveltaa jonkin verran kunkin lajiliiton tai lajiliittoryhmän osalta. Yhdenvertaisuus lienee nyt keskeinen näkökulma tässä osiossa (sekin on

tietysti laaja alue, mutta konkretisoitavissa). Järjestöt ovat käsittääkseni aika hyvin sisäistäneet nämä asiat, vaikka toteutus liitoissa vaihtelee. Kysehän on myös siitä, että eettisesti oikeudenmukaista toimintaa vaativat tänä päivänä ennen kaikkea järjestöjen jäsenet ja tukijat.

Kaikki muut teemat ovat nähdäkseni järjestön itsensä asettamien tavoitteiden toteuttamisen tukemista, ja niin hyvän avustusjärjestelmän tuleekin toimia. Enemmän pitäisikin ajatella, että avustusten tehtävänä on tukea juuri sitä hyvää toimintaa, jota kukin liitto on päättänyt toteuttaa. Toissijaista on se, että eri liittoja tulisi tukea "samoilla ehdoilla". Kolmas tekijä on tietysti se, että avustukset käytetään siihen mihin ne on tarkoitettukin.

Jos kriteerit ovat abstrakteja, tavoitteet ovat liian vaikeita saavutettaviksi tai ne soveltuvat huonosti järjestön toimintaan, niin ongelmia ilmenee. Sen sijaan pitäisi olla aika helppoa vaatia ja tarkastaa, että avustukset käytetään asioihin, joihin ne on tarkoitettukin (onko tässäkin jokin ongelma on tosin jäänyt vähän epäselväksi OK:n avustuskuvion julkisen käsittelyn kautta asiaa katsoessa).

On tietysti mahdollista ajatella valtionavustuksia ikään kuin projekteina, jolloin valtio (liikuntalaki, hallinto) asettaisi tavoitteet ja "kilpailuttaisi" liittoja tekemään hankkeita tai muuttamaan toimintaansa hallinnon toivomaan suuntaan. Näin on käsittääkseni viime aikoina enenevässä määrin tehtykin. Kritiikki tällaista ajattelua kohtaan on kuitenkin voimistumassa. Toimintatapa tunnetaan "projektiyhteiskuntana", jossa hyvätkään ideat eivät juurru käytännöiksi.

Pohjoismaisen kansalaisyhteiskuntakeskeisen järjestelmän toimivuuden kannalta projektiyhteiskuntaa ei voi pitää kovin "terveenä" piirteenä, koska siinä oletettaisiin, että hallinnossa tai puoluepoliittisessa päätöksenteossa tiedettäisiin ruohonjuuritasoa ja järjestöjä paremmin, miten yhteiskuntaa (ja tässä tapauksessa siis juuri tätä järjestötoimintaa) tulisi kehittää.

Monella meistä "paremmin tietäjistä" (viittaa myös tutkijoihin) näyttäisi myös olevan halua kehittää liikuntakulttuuria niihin suuntiin, jotka me kuvittelemme oikeiksi. Ja meidän keinomme on: projekti. Valitettavasti – tai onneksi – kansalaisyhteiskunta kymmenine tai satoine tuhansine toimijoineen ei toimi ulkopuolisten auktoriteettien tai projektitulosten näkemysten mukaisesti. Tämäkin oli luettavissa tutkimuksen seuraosista.

Yksi näkökulma nykyavustusten ongelmallisuuteen

Itse ajattelen, että hallinnon ei tulisi ohjata vapaata kansalaistoimintaa tavoilla, jotka estävät järjestöjä vastaamasta yhteiskunnassa tapahtuviin erilaisiin muutoksiin notkeasti. Se on toimivan kansalaisyhteiskunnan perinteinen ja tärkeä tehtävä eivätkä urheilujärjestöt tee tässä mitään poikkeusta. Avustusten tai avustuskriteerien ei pitäisikään ohjata liikaa tätä toimintaa, vaikka samalla niiden tulee turvata avustusten oikeudenmukainen jako eri avustuksensaajien kesken.

Olettaisin, että lajiliitoissa toivotaan avustusten kohdistuvan niiden itsensä määrittelemien tavoitteiden toteuttamiseen nykyistä paremmin. Haaste tietysti on, että eri lajiliitot ovat monin tavoin erilaisissa "kehitysvaiheissa" ja niiden "talouden ja toiminnan kivijalat" lepäävät hyvin erilaisilla perustoilla. Ulkopuolisesta näyttäne, että kaikki kuitenkin tekevät samaa toimintaa eikä ongelmia ole.

Esitän muutaman näkökulman eri teemoihin. Toiminnan määrä tuntuu helpolta kriteeriltä, mutta muuttuu kovin ongelmalliseksi, kun ajatellaan, miten sitä mitataan ja käytetään avustusten perusteena. Jos mitataan vain toiminnan nykyistä laajuutta, niin se voidaan laskea joko jäsenmäärinä, lisenseinä tai lajin harrastajina

tai kaikkina näistä. Jos näitä laajuuksia verrataan toisiin lajeihin, niin unohdetaan, että joitakin lajeja on tuettu vuosikymmeniä julkisin varoin, mikä on vinouttanut lajien välistä kilpailua suhteessa uudempiin tai vähemmän tuettuihin lajeihin. Jos taas kriteerinä pidetään lajin harrastajien määrän lisääntymistä, niin uudemmat lajit hyötynevät siitä, ettei harrastaminen ole vielä löytänyt ”kylläntymispistettään”.

Filosofismoraalinen ja poliittishallinnollinen keskustelu pitäisi myös käydä siitä, voiko valtio (OKM) vaatia jonkun järjestön kaiken toiminnan olevan omien odotustensa/avustuskriteeriensä mukaista, jos valtionavustus kattaa vaikkapa vain kymmenen prosenttia järjestön tuloista vai riittääkö, että vaintuo avustussumma käytetään avustuksen antajan toivomalla/vaativalla tavalla?

Yleensä tulkitaan, että pelkkä avustuksen vastaanotto kattaa koko järjestön toiminnan, vaikka OKM:n vastaava virkamies **Hannu Tolonen** (6.9.2016, Valo-talo) tulkitsikin asian toisin eli rajasi hallinnon mahdollisuudet puuttua järjestöjen toimintaan koskemaan vain valtionavustusten määrittämää toimintaa. Ymmärrettävää on, että raja on veteen piirretty ja erilaisia tulkintoja on mahdollista esittää. Selvää kuitenkin on, että ainakin julkisuus ”tuomitsee” rikepauksissa koko liiton toiminnan riippumatta siitä, millä resursseilla on toimittu. Olematta juristiasiantuntija oletan, että avustusten henki on myös tämän laajan tulkinnan mukainen.

Entä jos esimerkiksi Jääkiekkoliitto, Palloliitto tai Salibandyliitto luopuisivat valtionavustuksistaan, saisivatko ne enemmän liikkumavapautta kehittää omaa toimintaansa? Liikuntalakia ja muitakin lakeja niiden on tietysti noudatettava, mutta hyvä kysymys on, voiko valtionavustus ja siihen yhdistetty ”kihlaus” liikuntahallinnon kanssa estää järjestöjä kehittymästä entistä paremmiksi? Tämä ei voi olla avustusten ja kriteerien tarkoitus.

Avustukset merkitsevät melko suurta työmäärää, joka yleisesti koetaan melko turhaksi. Lisäksi tästä suhteesta seuraa usein negatiivista julkisuutta, kun lajiliittoja syytetään esim. valtionavustuskriteerien väärinkäytöstä tai sovittujen pelisääntöjen huonosta noudattamisesta.

Avustukset saattavat myös passivoida muuta varainhankintaa, koska valtionavustus tulee aika varmasti ja mikä pahinta: oma varainhankinta saattaa – tai ainakin näin oletetaan – vähentää valtionavustusta.

Innovatiivisuuden osalta ongelma voi olla seuraava: jos esimerkiksi järjestö ottaa urheilutoimintaan jossakin määrin liittyviä riskejä, niin voiko niiltä vaatia samanlaista huolellisuutta kuin valtionavustuksen käytöltä vaaditaan? Olettaisin, että lajiliitto (autonominen yhdistys) saa ja sen pitääkin ottaa urheilullinen/taloudellinen riski, jos se sen itse ilman valtion tukea tulee hoitamaankin. Ulkopuolinen taho ei voi eikä saa vaikuttaa järjestöjen itsenäiseen päätöksentekoon ”epäterveillä” tavoilla.

Selvää tietysti on, ettei valtion hallinnon tehtävänä ole myöskään pelastaa tällaisia riskin ottajia. Sen sijaan järjestöt voisivat itse perustaa jonkinlaisen ”puskurirahaston” tai vastaavan järjestelmän, joita selvästi liitoissa kaivataan. Monilla onkin erilaisia omia järjestelmiään.

Pahinta on, jos valtionavustuskriteerit estävät toiminnan kehittämisen vaatiessaan kamreerimaista virastojen johtamiskulttuuria vapaaseen kansalaistoimintaan. Liiallinen ”informaatioohjaus” saattaa myös yhdenmukaistaa lajiliittojen toimintaa tavalla, joka estää innovatiivisen kehittämistoiminnan. Informaatio-ohjauksen tarkoituskin on muuttunut historian saatossa, koska 1990-luvulla tarvittiin huomattavasti nykyistä enemmän erilaisia pelisääntöjä, kun perinteiset urheilujärjestöt muuttuivat kohti monipuolista liikuntatoimintaa tarjoaviksi, eettisesti kestäviksi toimijoiksi.

Itse tulkitseen, että viimeisen noin 20 vuoden aikana käyty keskustelu liikuntakulttuurin linjoista järjestöjen, tutkijoiden ja hallinnon välillä onkin johtanut periaatteessa terveeseen tilanteeseen, jossa oman tutkimuksenikin perusteella lajiliitoissa ymmärretään oikein hyvin niiden ”yhteiskunnallinen vastuu” omalla palstallaan ja resursseillaan. Liikuntalakiin kirjatut erittäin laajat tavoitteet väestön terveydestä ja toimintakyvystä yhdenvertaisuuteen jne. ovat toki aika kohtuuttomia urheilun lajiliitoille täysimääräisesti toteutettaviksi.

Samalla on tietysti tullut uusia haasteita eli huippu-urheilumenestys on monissa lajiliitoissa heikentynyt – tosin monissa myös parantunut. Laajempi vastuu väestön liikuttamisesta ei myöskään ole johtanut väestön liikkumisen lisääntymiseen, vaan joidenkin ryhmien syrjäytymiseen liikunnasta ja urheilusta. Pääasiallinen syy ei varmaankaan ole urheilun lajiliitoissa eikä urheiluseuroissakaan, mutta kun liikuntapolitiikat ja hallinto ovat tämän liikuttamisvastuun ottaneet ensin itselleen ja sitten siirtäneet sen järjestöille, niin urheilujärjestöjen toiminta näyttää epännistuneena.

Koko liikuntapolitiikkaa ja liikuntahallintoa ja sitä kautta avustuksia ja niiden kriteerejä koskeva keskustelu olisikin vakaammalla pohjalla, jos päätöksentekijät kykenisivät nykyistä paljon paremmin määrittämään, mikä on urheilujärjestöjen ja urheiluseurojen realistinen vastuu väestön liikuttamisessa.

Pienistä ongelmista todellisiin haasteisiin

Perusongelma urheilu- ja liikuntajärjestöjen, hallinnon ja liikuntapolitiikan (yhteiskunnallisen päätöksenteon) välisessä työn- ja vastuunjaossa on ollut jo pitkään se, että hallinnon asema on tässä kuviossa epäselvä. Yleisesti ajatellaan, että ongelma on järjestöissä, jotka eivät ainakaan tutkijoiden mielestä tee asioita oikein eli eivät liikuta kaikkea kansaa tai valmenna laadukkaasti urheilijoita, tai mahdollisesti valtion liikuntaneuvostossa, joka ei kykene artikuloimaan demokraattisesti valittujen kansanedustajien näkemyksiä liikuntapolitiisiin käytäntöihin eikä myöskään välittämään viestejä liikunta- ja urheilusektorilta päätöksentekijöille.

Varmasti kehitettävää on näissä kummassakin tahossa, mutta koko järjestelmän toimivuuden kannalta tärkeintä olisi rakentaa malli, jossa kansalaisliike saisi takaisin itsenäisen toteuttajan ja kehittäjän asemansa ja edustuksellisen demokratian kautta artikuloituvat toiveet kohdentuisivat jäsenyntyneesti niille toimijoille, joille se kuuluukin.

Väestön liikuttamishaaste on esimerkiksi niin iso asia, että se pitäisi jakaa ja jalkauttaa pikaisesti juhlapuheista ja urheilun lajiliittojen tai kattojärjestöjen tavoitteista ja kriteereistä kaikille niille toimijoille, jotka asialle voivat konkreettisesti tehdä jotakin.

OKM:n liikuntahallinto on vuosien saatossa saanut toisaalta liian ison roolin ja toisaalta liian vaatimattoman roolin liikunta- ja urheilupolitiikan ohjailussa. Se sotkeutuu liikaa (huippu)urheilun kehittämiseen, mutta käyttää aivan liian vähän tai väärin resursseja liikunnan edistämiseen. Nämä tehtävät ovat myös sotkeutuneet toisiinsa, koska sillä ei ole kunnollisia työkaluja liikunnan edistämiseen, joten se yrittää tehdä urheiluseuroista ja –järjestöistä koko kansan liikuttajia. Tämä dilemma hiertää myös hallinnon ja järjestöjen välejä. Lajiliitot kokevat tekevänsä urheiluseurojen kanssa voitavansa, mutta mikään ei tunnu riittävän.

Valtion liikuntaneuvosto on myöskin voimaton asian edessä, vaikka siellä asiaan on toki havahduttu. Se on pyrkinyt keräämään tarvittavaa tietopohjaa, mutta ilman toimivaa kenttää senkään mielenilmaukset eivät ole riittäviä liikkumishaasteen voittamiseen. Yhtenä liikuntapolitiisena suuntana on ollut levittää vastuuta liikuttamisesta myös muille valtion (ja kuntien) hallinnonaloille, mutta ennen sote-uudistusta tämä on

jäänyt vaikeasti toteutettavaksi haaveeksi. Sosiaali- ja terveysala on ollut vahvasti julkisen ja yksityisen sektorin hallussa ja sote-alan järjestöt RAY:n (sosiaali- ja terveysministeriön) ohjauksessa. Yhteistyö liikunta-alan kanssa on ollut pistemäistä. Nuoriso- ja kulttuurialojen kanssa on lisääntyvää yhteistoimintaa, mutta sielläkään ei ole täysin sopivaa kenttätöimijää väestön liikuttamiseksi. Erittäin sopivia toimijoita kuitenkin löytyy kaikilta kentiltä – rakenne, rahoitus ja toimintatapa pitäisi vain muotoilla tavoitteen mukaiseksi. Tavoitteeksi ei kuitenkaan riitä vain liikunta, sillä yhtä tärkeitä ovat muut harrastukset ja vapaaehtoistoiminta an sich.

Mitä nyt tarteis tehä?

OKM:n liikuntahallinnon – sekä liikunnan vastuualueen että valtion liikuntaneuvoston (VLN) – tulisi pikaisesti selvittää (vähäisen) liikunnan edistämiseen tarvittavat rakenteelliset, työnjaolliset ja toimintavalliset muutokset. Samalla on selkeytettävä järjestöjen, hallinnon ja poliittisen päätöksentekijän suhdetta liikunta- ja urheiluelämässä.

Aiemmassa kuviossa taka-alalle jäi vastaavan ministerin ja sitä kautta istuvan hallituksen suhde hallintoon ja kentän toimintaan eli liikuntakulttuurin ohjaamiseen. Osin nämä tässä mainitut ja mainittavat ehdotukset ovat riippumattomia yhteiskuntapoliittisista painopistemuutoksista, mutta ainakin VLN:n siirtäminen valtioneuvoston kansliaan tekisi siitä luultavimmin hallituksen elimen, kun se nykyään on eduskunnan – edustajia kaikista puolueista – elin. Kyse ei sinänsä olisi isosta muutoksesta ellei siitä sellaista arvovaltasysteistä tehdä.

Tärkeämpää olisi saada aikaiseksi paikallisia tai alueellisia toimijoita – sanottakoon näitä vaikkapa liikuntaseuroiksi. Tarvitaan kuitenkin vahvempaakin rakennetta, joka voisi olla ammattimaisen urheiluseuran kaltainen toimija, joka voisi rakentua myös osuustoiminnalliselle pohjalle, koska mukaan tarvitaan monia toimijoita, asiantuntijoita ja ammattilaisia. Nykyiset urheiluseurat voisivat siirtää väestön liikuttamiseen kohdistuvan toimintansa tämän sateenvarjon alle, mikä todennäköisesti johtaisi win-win-win –tilanteeseen, jossa sekä alueen väestö, sote-alue ja urheiluseurat hyötyisivät.

Yhteistyö sote-alueiden kanssa pitäisi rakentaa saumattomaksi – voimaannuttava, ennaltaehkäisevä vapaaehtoistoiminta on niveltettävä niin sosiaalityöhön kuin terveyden ja sairauden hoitoonkin. Tämä tehtävä on käsittääkseni ratkaistava nyt tai muuten myös sote-uudistus jää torsoksi eikä kukaan voi aidosti kantaa vastuuta koko väestön liikuttamisesta. Vastuuta siirrellään ja resursseja tuhlataan, kun toimiin ei ryhdytä. Nyt olisi kaikin puolin hyvä hetki...

Yksi mainio ja konkreettinen tavoite näille alueellisille liikuntaseuroille (vinkki: liikunnan aluejärjestöt) olisi alle kouluikäisten (eskarilaisten) valmistaminen liikunnallisesti yhdenvertaisina koulutielle. Juuri uudistetut liikuntasuosituksot pitäisi konkretisoida toiminnaksi, joka takaisi jokaiselle lapselle riittävät liikunnalliset taidot ennen kouluun menoa. Järjestöpohjaisesti toimien ei voida luvata, että lapset liikkuvat kolme tuntia päivässä. Liikunta- ja urheilutoimijat yhdessä päiväkotien ja muiden mahdollisten toimijoiden kanssa pystyvät kyllä lupaamaan, että taidollisesti lapset ovat kuitenkin saavuttaneet tietyt minimitasot ennen kouluun menoa.

Tämän kirjoituksen henkeen sopii sekin, että eri (sote)alueilla voidaan toimia alueelle sopivin tavoin. Pääasia, että tavoite toteutetaan. Se olisi myös koko liikuntakulttuurin toimijoilta vastuullinen ja konkreettinen teko, jolla lasten yhdenvertaisuutta voitaisiin parantaa.

Jälkisana

Selvitysmies Heikki Halila ehdotti (HS, 11.10.2016), että urheilun lajiliittojen valtionavustukset siirrettäisiin Olympiakomitean jaettaviksi. Edellä ja aiemmin muualla esittämäni on tuon Halilan ehdotuksen kanssa samoilla linjoilla: urheilun kansalaisliikkeen omaa valtaa ja vastuuta tulisi lisätä toiminnan suuntaamisessa, mihin valtion rahoitus on yksi instrumentti. Monet nykyisen mallin ongelmat saadaan ratkaistua, mutta ei toki kaikkia. Tärkeää kuitenkin on, että urheiluliike joutuisi tulevaisuudessa ratkaisemaan ne keskenään. Avuksi tarvitaan toki julkista keskustelua ja avointa ilmapiiriä.

Jännittävää oli huomata, että Halilan ehdotus näyttää ristiriitaiselta hänen saamaansa toimeksiantoon vastuuministeri Grahn-Laasoselta, jossa haluttiin parempaa ohjausta, tehokkaampaa valvontaa ja lisääntyvää läpinäkyvyyttä. Todellisuudessa Halilan ehdotus kuitenkin toteuttanee myös nuo toiveet, kun ”kuipulointi” järjestöjen ja valtion liikuntahallinnon kesken jää tulevassa mallissa pois. Juristina Halila tietää, ettei ehdotus ole aivan ongelmaton, sillä jo aiemmin silloinen SLU teki ainakin ehdotuksen valtion avustuksista, mutta silloin sitäkin pidettiin lain vastaisena toimintana.

Ongelma voi tulla siitä, miten liikunnan edistäminen onnistuu Olympiakomitealta. Itse en ole varma, pitäisikö liikunnan aluejärjestöjen tai edellä hahmottelemani monialaisen liikunnan, vapaaehtois- ja harrastetoiminnan olla lainkaan urheilujärjestöjen ohjailmaa vai pitäisikö rakentaa jokin toinen malli. Yksi vaihtoehto siilojen purkamiselle olisikin, että liikunta- ja urheilutoimijat, nuoriso- ja kulttuuritoimijat ja sosiaali- ja terveystoimijat rakentaisivat kevyen yhteisen rakenteen, jonka tehtävänä olisi estää kaikenlainen syrjäytyminen kolmannen sektorin keinoin – itse asiassa Me-säätiön ajatuksia mukaillen. Tuleva yhteinen rahapeliyhtiö antaisi tähän rahoitusrakenteenkin.

Urheiluseurat olisivat tuossa mallissa muiden kolmannen sektorin paikallistoimijoiden kanssa yhteistoiminta-asemassa, jossa ne voisivat perinteisen urheilutoiminnan lisäksi kehittää toimintaa, joka vetää mukaan kaikki lapset ja nuoret sekä mahdollisimman monet aikuiset ja seniorit.

LIITE

Liite, josta selviää, miten monet erilaiset näkökulmat vaikuttavat järjestöjen valtionavustuksiin. Ainakin itse osaisin tulkita ja hierarkisoida tuota viidakkoa erittäin monella toisistaan poikkeavalla tavalla. Yksi mahdollisuus sinänsä tarpeellisten kirjausten yksinkertaistamiseen olisi se, että järjestöt saisivat itse päättää niistä painopisteistä, joita ne esimerkiksi kunkin hallituskauden aikana noudattavat. Poliittisten päättäjien tulisi sitä ennen kyetä määrittämään ne painopisteet, joita yhteiskuntapolitiisella tasolla tavoitellaan. Voisin kuvitella, että Rion jälkeen poliitikotkin haluaisivat panostaa kansainväliseen huippu-urheilumenestykseen, vähän liikkuvien tehokkaampaan liikuttamiseen, kaiken ikäisten harrasteliikunnan lisäämiseen tai vaikkapa tuohon alle kouluikäisten lasten liikuntataitojen nostamiseen yhdenvertaiselle tasolle. Urheilun lajiliitoista osa varmaan haluaa keskittyä enemmän huippu-urheiluun, osa vaikkapa harrasteliikuntaan. Mutta päätös olisi heidän itsensä ja hallinto vain siunaisi sen. Avustusten avulla järjestöjen sitten tulisi toteuttaa omat valintansa.

1. VALTIONAVUSTUKSEN MYÖNTÄMISPERUSTEET

1.1. Valtionavustukseen oikeutetut uudet liikuntaa edistävät järjestöt.

Liikuntalaki 10§,

Liikunta-asetus 5 §

Liikuntalain 10 §:ssä säädetään, että liikuntaa edistävän järjestön valtionavustuksen saamisen edellytyksenä on, että opetus- ja kulttuuriministeriä hyväksyy järjestön valtionavustuskelpoiseksi. Valtionapukelpoiseksi voidaan hyväksyä sellainen rekisteröity yhdistys, jonka tarkoituksena on

liikunnan edistäminen ja joka toimii lain 2 §:ssä säädetyn tavoitteen mukaisesti.

Sen mukaisesti lain tavoitteena on edistää:

- 1) eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikua ja harrastaa liikuntaa;
- 2) väestön hyvinvointia ja terveyttä;
- 3) fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista;
- 4) lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä;
- 5) liikunnan kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoimintaa;
- 6) huippu-urheilua;
- 7) liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita; sekä
- 8) eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa.

Liikunnan lajiliitoista voidaan hyväksyä vain yksi valtakunnallinen liitto kustakin lajista.

1.2. Lajiliiton määrittely

Lajiliitolla tarkoitetaan valtakunnallista urheilujärjestöä, joka toimii yhden tai useamman lajin liikunta- ja urheilutoiminnan edistämiseksi. Hyväksymisen edellytyksenä on se, että lajilla on kansainvälinen organisaatio tai kilpailujärjestelmä taikka laji on kansallisesti merkittävä.

1.3. Muut kelpoisuusehdot

Valtionapukelpoisuutta harkittaessa otetaan huomioon järjestön toiminnan laatu, laajuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Toiminnan laajuuden osalta edellytyksenä on, että liikuntaa edistävällä järjestöllä on vähintään 30 jäsenyhdistystä, joissa on yhteensä vähintään tuhat jäsentä tai harrastajaa.

Edellä mainitusta hyväksymisperusteesta voidaan poiketa, jos järjestön toiminta palvelee liikuntapoliittisesti toiminnallisesti merkittävää erityisryhmää tai järjestön edustaman lajin kansainvälinen kilpailujärjestelmä on merkittävän laajaa.

Edellytyksenä kuitenkin on, ettei järjestö saa liikuntaa edistävään toimintaansa valtionavustuslain (688/2001) 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua yleisavustusta toisen ministeriön hallinnonalalta. Voimassa olevan valtionavustuslainsäädännön mukaan yleisavustusta ei voida myöntää kahdesta eri lähteestä samaan toimintaan.

Uudelle liikuntaa edistävälle järjestölle ei myönnetä valtionavustusta ilman erityistä syytä ennen kuin se on toiminut rekisteröitynä yhdistyksenä yhtäjaksoisesti vähintään kahden vuoden ajan. Erityisenä syynä voidaan pitää muun muassa järjestöjen yhdistymisiä tai muita vastaavia poikkeuksellisia tilanteita, jolloin valtionavustuksen myöntämistä aikaisemmin voidaan pitää perusteltuna.

Valtionavustuskelpoisuutta haetaan kirjallisesti (OKM lomake 22). Hakemukseen tulee liittää lisäksi yhdistyksen säännöt, yhdistysrekisteriote, hyväksytyt toimintakertomukset kahdelta edelliseltä toimintavuodelta sekä hyväksytyt tilinpäätökset kahdelta edelliseltä tilivuodelta.

2. VALTIONAVUSTUKSEN HAKEMINEN (KAIKKI LIIKUNTAA EDISTÄVÄT JÄRJESTÖT)

Valtionavustuslaki

Valtionavustukset myönnetään hakemuksesta. Avustuksen saamisen edellytyksiä ovat käyttötarkoituksen yhteiskunnallinen hyväksyttävyys, valtionavustuksen perusteltavuus avustukselle asetettujen tavoitteiden

kannalta, tarpeellisuus hankkeen tai toiminnan laatuun, laajuuteen ja muihin tukiin nähden sekä avustuksen kilpailuneutraalisuus.

Valtionavustuksen määrä

Liikuntalaki 12 §,
Liikunta-asetus 10§

Valtionavustuksen määrää harkittaessa otetaan huomioon:

liikuntaa edistävän järjestön toiminnan laatu ja laajuus
järjestön toiminnan yhteiskunnallinen vaikuttavuus
miten järjestö toteuttaa ehdotetun lain tavoitteita sekä liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita,
miten järjestö noudattaa Suomea sitovia kansainvälisiä säännöksiä ja
miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Uusia valtionavustuksen määrän harkintaperusteita ovat Suomea sitovien kansainvälisten säännösten noudattaminen (Euroopan neuvoston katsomoväkivaltasopimus, dopingin vastainen yleissopimus, urheilukilpailujen manipuloinnista tehty yleissopimus) sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen.

Liikunta-asetuksen 10 §:n mukaan toiminta-avustus myönnetään tulosperusteisesti järjestön toimintasuunnitelman ja talousarvion perusteella. Tulosperusteita arvioidaan suunnitellun ja toteutuneen toiminnan perusteella.

Liikuntaa edistävän järjestön toiminnan laatua arvioidaan suhteessa kunkin järjestön asettamiin tavoitteisiin ja niiden toteutumiseen sekä tulosperusteisiin.
Toiminnan laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon järjestön säännöllisen toiminnan piirissä olevien henkilöiden määrä sekä toiminnan vaikuttavuus ja alueellinen kattavuus.
Yhteiskunnallista vaikuttavuutta arvioitaessa otetaan huomioon järjestön aktiivisuus yhteiskunnallisissa asioissa.

Liikunta-asetuksen mukaan avustuksen tarvetta harkittaessa otetaan huomioon järjestön taloudellinen tila. Taloudellisuutta arvioitaessa kiinnitetään huomiota yleishyödyllisen toiminnan osuuteen järjestön kokonaismenoista, järjestön oman toiminnan tuottoihin, hallinnon kustannusten osuuteen kokonaiskustannuksista sekä toiminnan tuottavuuteen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö antaa avustuskelpoisille liikuntaa edistäville järjestöille vuosittain määrärahojen haettavaksi julistamisen yhteydessä ohjeet valtionavustukseen hyväksyttävistä menoista. Säännöksen tarkoituksena on joustavoittaa ohjeistuksen antamista siten, että järjestöjen käytössä on vuosittain mahdollisimman selkeä ohjeistus.

Liikuntaa edistävien järjestöjen valtionrahoituksen perustan muodostavat järjestön toiminnan tulokset liikuntakulttuurin keskeisillä tulosalueilla. Vuoden 2016 valtionavustuksia myönnettäessä otetaan huomioon järjestöjen määrälliset, laadulliset ja yhteiskunnalliset tulokset harrasteliikunnan, huippu-urheilun sekä järjestö- ja seurapalveluiden alueilla.

Järjestöryhmät ja yksittäiset järjestöt voivat erota toisistaan toiminnan painottumisessa eri tulosalueille tai toiminnan yleisissä reunaehdoissa ja tämä otetaan tarvittaessa huomioon. Myös avustuksen tarve ja järjestöjen erilainen mahdollisuus hankkia omarahoitusta voidaan ottaa huomioon.

Valtionavustuksen saajan on noudatettava opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksissä annettuja ohjeita ja Suomen Antidoping-toimikunnan voimassa olevaa säännöstöä, jonka

mukaan järjestön tulee sallia dopingtestaus kilpailu- ja harjoituskaudella sekä liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita ja Suomea sitovia kansainvälisiä säännöksiä.

Liikuntaa edistäviltä järjestöiltä edellytetään yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa oman toimintansa osalta. Mikäli liitolla ei ole tarvittavaa selvitystä (yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelmaa) eikä noudateta eettisiä periaatteita tai em. kansainvälisiä säännöksiä, voidaan järjestön valtionapukelpoisuus perua.

Mikäli yhdenvertaisuussuunnitelma ei vielä vuonna 2015 ole valmis, tulee järjestöjen kuvailla toiminnan tila erillisellä liitteellä. Suunnitelman tulee olla valmis vuoden 2017 alkuun mennessä.